

KANT ÇALIŞMALARI DERĐİSİ

KANT ÇALIŞMALARI JOURNAL

SAYI 2 / 2023

ISSUE 2 / 2023

KANT ÇALIŞMALARI DERGİSİ
KANT ÇALIŞMALARI JOURNAL
SAYI 2 / 2023

İmtiyaz Sahibi
M. Halit Çelikyön

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Özgüç Güven - İstanbul Üniversitesi Felsefe Bölümü

Genel Yayın Yönetmeni
Özlem Duva - Dokuz Eylül Üniversitesi Felsefe Bölümü

Editör
Gamze Keskin - Kırklareli Üniversitesi Felsefe Bölümü
Özgüç Güven - İstanbul Üniversitesi Felsefe Bölümü

Yayın Kurulu
Lale Levin Basut - Yeditepe Üniversitesi Felsefe Bölümü
Saniye Vatanserver - Bilkent Üniversitesi Felsefe Bölümü
Mehmet Arslan - Samsun Üniversitesi Temel Bilimler Bölümü
Umut Eldem - Doğu Üniversitesi Sosyoloji Bölümü
Seniye Tilev - Kadir Has Üniversitesi Çekirdek Program

Danışma Kurulu
Uygar Abacı - Pennsylvania State University - Amerika
Dilek Huseyinzadegan - Emory University - Amerika
Kenneth Westphal - Academia Europaea - Birleşik Krallık
Lucas Thorpe - Boğaziçi Üniversitesi - Türkiye
Ayhan Çitil - İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi - Türkiye
H. Bülent Gözkân - Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi - Türkiye
Aliye Kovanlıkaya - Galatasaray Üniversitesi - Türkiye
Kaan H. Ökten - Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi - Türkiye
Howard Williams - Cardiff University - Birleşik Krallık
Sorin Baiasu - Keele University - Birleşik Krallık
Nina Dmitrieva - Immanuel Kant Baltic Federal University - Rusya
Matthias Kaufmann - Martin Luther Universität Halle Wittenberg - Almanya
Karin de Boer - KU Leuven - Belçika
Peter Niesen - Universität Hamburg - Almanya
Andrew Chignell - Princeton University - Amerika
Margit Ruffing - Johannes Gutenberg Universität Mainz - Almanya
Dietmar Heidemann - University of Luxembourg-Lüksemburg
Helga Varden - University of Illinois Urbana Champaign - Amerika
Anita Leirfall - University of Bergen - Norveç
Yusuf Örnek - Antalya Bilim Üniversitesi - Türkiye
Thomas Sturm - Universität Autònoma de Barcelona - İspanya
Konstantin Pollok - Johannes Gutenberg Universität Mainz - Almanya

Heiner Klemme - Martin Luther Universität Halle Wittenberg - Almanya
Robert B. Loudon - University of Southern Maine - ABD
Gerard Genrtry - Johannes Gutenberg Universität Mainz - Almanya

Bu sayının iletişim sorumluları
Çağla Özcan - İstanbul Üniversitesi Felsefe Bölümü
Halise Avcı - İstanbul Üniversitesi Felsefe Bölümü

Kapak ve Sayfa Uygulama
Faruk Özcan

Son Okuma
Çağla Özcan

Kant Çalışmaları Dergisi yılda iki kez yayınlanan, uluslararası, hakemli ve akademik bir dergidir. Dergide yer alan yazılardan ve görüşlerden yazarlar sorumludur. Yayın dili Türkçe, İngilizce ve Almandır.

Dergi ile ilgili iletişim için:
kantcalismalari.org
dergi@kantcalismalari.org

VakıfBank Kültür Yayınları
Saray Mahallesi
Dr. Adnan Büyükdenez Caddesi
No:7/A1 – Kat 13,
Ümraniye 34768 İstanbul
Telefon: 0 216 285 9571
www.vbky.com.tr - info@vbky.com.tr
Sertifika No: 40141

© Vakıf Pazarlama San. ve Tic. A.Ş., 2023

ISSN 2980-0277

Kitabın tüm yayın hakları VakıfBank Kültür Yayınları'na aittir. Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak sınırlı alıntılar dışında, yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir elektronik veya mekanik araçla çoğaltılamaz. Eser sahiplerinin manevi ve mali hakları saklıdır.

Baskı
Turkuvaz Haberleşme ve Yay. A. Ş.
Güzeltape Mahallesi Mareşal Fevzi Çakmak Caddesi
B Blok No: 29/1/1 Eyüpsultan İstanbul
Telefon: 0212 354 3000
Sertifika No: 46403

1. Baskı: Eylül 2023

KANT ÇALIŞMALARI DERGİSİ

SAYI 2 / 2023

İÇİNDEKİLER

Sunuş	7
Ayrı Dünyalar: “Tasarım Savaşları”nın Kantçı Kökleri	9
<i>Worlds Apart: The Kantian roots of the “Representation Wars”</i>	41
Adam Rostowski	
Kant’ın Pratik Felsefesinde Özgürlük ve Kadın Bedeni	71
Bükem Özçeri	
Üçüncü Kritik’in Işığında Kant’ın Dünya Yurttaşlığı Anlayışı: Çok Kültürlü Bir Dünyada İdeal Ahlaki Dünyayı Gerçekleştirmek	103
<i>Kant’s Account of Cosmopolitanism in Light of the Third Critique: Realizing the Ideal Moral World in a Multicultural World</i>	131
Turhan Yalçın	
Immanuel Kant’ın <i>Fakülteler Çatışması</i> ve Almanya’da Üniversite İdesinin Doğuşu	157
Yusuf Örnek	
<i>Fakülteler Çatışması</i>	187
Immanuel Kant	

SUNUŞ

Kant Çalışmaları Dergisi'nin çıkarılması 10 Ocak 2020 tarihinde kurulan Türkiye Kant Topluluğu'nun çalışmaları sırasında gündeme geldi ve gönüllülük esasına göre bir araya gelen araştırmacıların eliyle Mart 2023 tarihi itibarıyla yayımı gerçekleşmiş oldu. *Kant Çalışmaları Dergisi*'nin ortaya çıkışındaki idealler Türkiye'de Kant felsefesini farklı yönleriyle ele alan akademik çalışmaların bir araya getirilmesi; Kant felsefesinin tanınmasını, anlaşılmasını ve tartışılmasını sağlayarak özgün katkıların yapılabileceği bir ortam sunulması, Kant'ın felsefedeki etkilerinin serimlenmesi; Kant felsefesine ilişkin dünyadaki ve Türkiye'deki güncel çalışmaların izlenmesi ve desteklenmesidir. Türkçedeki Kant birikiminin görünür kılınması, kavram dağarcığının zamanla oturması, ulusal ve uluslararası düzeyde literatüre yeni katkıların önünün açılması da derginin diğer idealleridir. Bu çerçevede derginin sayfaları araştırma makaleleri, kitap değerlendirmeleri ve çevirilere açıktır. Gelen her çalışma kör hakemlik süreçlerinden geçirilerek yayıma hazırlanır.

Kant Çalışmaları Dergisi'nin başlangıçta açık erişimli ve çevrimiçi olarak yayın hayatına başlaması hedeflenmiş, ancak VakıfBank Kültür Yayınları'nın gerekli desteği cömertçe ve içtenlikle sunmuş olması nedeniyle derginin okurlarıyla basılı olarak buluşabilmesi mümkün olmuştur. Bu destek teklifinin ilk gününden, okuyucuyla buluştuğu ana dek tüm süreçlerin sorunsuzca yürütülmesi adına dergi ekibi ve Türkiye Kant Topluluğu olarak VakıfBank Kültür Yayınları'na ve başta sayın M. Halit Çelikyön ve Merve Nur Yaman olmak üzere VBKY'nin tüm emekçilerine teşekkürlerimizi sunarız.

Derginin tasarından çıkıp edimsellik kazanması uzun saatler süren çok sayıda toplantı, işbirliği, paylaşım ve dayanışmanın sonucudur. *Saf Aklın Eleştirisi*'nin son bölümü olan Transendental Yöntem Öğretisi'nde Kant'ın işaret ettiği üzere felsefe kolektif bir girişimdir; karşılıklı sına, geri bildirim ve değerlendirmeyle ilerler. Umuyoruz *Kant Çalışmaları Dergisi* "eleştirel felsefenin patikasını düzgün bir otoyola dönüştürme" (A855/B883) görevine önemli katkılar sağlamayı başarır. Uzun soluklu, reğine ulaşan bir yolculuk olması dileğiyle...

Kant Çalışmaları Dergisi

AYRI DÜNYALAR: TASARIM SAVAŞLARI'NIN KANTÇI KÖKLERİ

ADAM ROSTOWSKI*

ÇEVİREN: BUKET DENİZ

ÖZET

Bu makale, bilişe yönelik etkileşimci ve öngörücü işleme yaklaşımları arasında devam eden tartışmayı ele almaktadır. Kantçı bir kökeni paylaşımlarına rağmen, bu yaklaşımlar bilişsel kapasitelerin bedenlenmiş temeli ve içeriklerinin tasarimsal statüsü konusunda anlaşmazlık içindedir. Bu makale, bu anlaşmazlıkların üstesinden gelmedeki zorlukların izini *Saf Aklın Eleştirisi (SAE)* adlı eserinde öne sürülen iki tezin farklı okumalarına kadar sürmektedir. Bu farklılıkların gözetilmesinin iki okul arasında ortak bir zemin oluşturmaya yardımcı olacağı ve ikisinin Kantçı bir sentezinin iki taraf arasındaki en sert tartışma noktalarını yumuşatırken, her birinin güçlü yönlerine oynayacağı ve kendi zayıflıklarını düzelteceği savunulmaktadır.

Bölüm 1'de tartışmanın bağlamını belirledikten sonra, bölüm 2'de Öİ ve ÖYE'nin Kant'ın kendinde-şeyler ve görünüşler arasındaki ayrımını sırasıyla ya i. zihinsel bir görünüşler dünyası ve bunun ötesinde duyular-üstü bir dünya ya da ii. kendinde olduğu gibi olmasa da dünyanın kendisinin duyulur görünüşü olarak yorumladığı ve içerdiği savını kanıtlamaktadır.

Bölüm 3, ÖYE ve Öİ'nin her birinin Kant'ın “öğretisel ikiciliğine” nasıl başvurduğuna odaklanmaktadır; buna göre deneyim içerikleri alırlık ve kendiliğindenlik kapasitelerinin birbiriyle değiştirilebilir olmayan ancak birbiriyle bağlantılı katkılarına bağlıdır. Makale daha sonra, “tasarım savaşları”nın Kantçı kökenlerine ilişkin

* Adam ROSTOWSKI, PhD. Candidate at Department of Informatics, University of Sussex, Brighton, United Kingdom.

Makalenin türü: Araştırma Makalesi

ORCID: 0009-0004-8604-5126.

E-mail: ar799@sussex.ac.uk

Başvuru/Submitted: 16.06.2023 Kabul/Accepted: 05.09.2023.

önceki kavrayışlara dayanarak, Öİ ve ÖYE'nin gelecekteki sentezi için bir şablonla sonuçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Transendental idealizm, bedenlenme, tasarımcılık, ön görücü işleme, etkileşimcilik.

1

“TASARIM SAVAŞLARI” VE GELECEKTEKİ HERHANGİ BİR BARIŞA ÖNSÖZ

Yirminci yüzyılın ortalarındaki “bilişsel devrim”, psikolojiyi dışarıdan gözlemlenebilir bir davranış bilimi olmaktan çıkarıp bilginin edinilmesi, yönetilmesi ve kullanılmasına dönüştürmüştür. Hesaplama kuramı ve teknolojisindeki gelişmelerden esinlenen “bilişselcilik”, zihnin “kara kutusunun” kapağını açarak bilişsel süreçleri içsel tasarımlar üzerine yürütülen algoritmik işlemler olarak biçimlendirerek içsel işleyişini modellemiştir. İzleyen on yıllar boyunca bu yaklaşım zihin bilimlerine ege-men olacaktır.

Bu çerçeve başlangıçta bilişi, algısal girdi ve davranışsal çıktı arasında bir aracı olarak ve tasarımlarını da öznelerin çevrelerinde bulunan bilgiyi işledikleri içsel bir hesaplama ekonomisinde kullanılan durağan veri-yapıları olarak görmüştür. Bu tür açıklamaların ayrıntıları kestirime açık olmasına rağmen, genel bilişselci çerçeveden radikal sapmalar ana akım ilgi için 80'lerin sonu ve 90'ların başına kadar yarışmaya başlamayacaktı. *The Embodied Mind*¹ kitabının yayımlanmasının, o zamandan bu yana tutumlarda yaşanan hızlı değişim açısından ufuk açıcı olduğu düşünülmektedir. Burada sunulan etkileşimci yaklaşım, biliş ve algıyı birleştirilmiş ve temelde aktif süreçler olarak yeniden çerçevelemiştir. Yazarlar, bilişsel öznelerin zihinsel yaşamlarının karakteri ve içeriğinin “organizmaların kendi kendilerini organize etme ve oluşturma etkinliklerinden [...] organizmalar ve çevreleri arasındaki aslında bütünlük ve bedenlenmiş etkileşimler olarak düşünüldüğünden”² ortaya çıktığını öne sürmüşlerdir.

Böylece etkileşimciler bilişin (o zamana kadar ortodoks olan) içsel tasarımlar üzerinde nöral olarak gerçekleştirilmiş hesaplama terimleriyle açıklanan beyne bağlı

1. Francisco Varela, Evan Thompson and Elena Rosch. *The embodied mind*, Cambridge, MA: MIT Press, 1991.

2. Daniel Hutto. “Enactivism: Why be Radical?”, *Sehen und Handeln*, Berlin: Akademie Verlag, 2011, 23.

bir bilgi işleme yetenekleri kümesi olduğu görüşünden kaçınmış, bunun yerine onu canlılar ve çevreleri arasında “canlı bir yapısal birliktelik tarihi yoluyla bir dünyanın yasalaşması ya da meydana gelmesi”³ olarak çerçevelemişlerdir.

Sonuç olarak, bilişsel öznelere “önceden tanımlanmış anlama sahip bir dünyayı bir öznenin içine [aktarmazlar]”, bunun yerine “dünya içinde [hareket ederler] ve tek tek ya da toplu olarak onu gerçekleştirdikleri yaşam biçimlerine göre anlamlı olacak şekilde [değiştirirler]”.⁴ Organizmaların içsel durumlarını ve çevreyle ilişkilerini düzenledikleri uyarlanabilir etkileşimler yoluyla, belirsiz koşullar⁵ altında yaşamlarını sürdürmelerini sağlamak için, öznelere önceden var olan, ancak kendi içinde anlamsız olan fiziksel ortamdan “bir anlam dünyası ortaya çıkarırlar”. Bu nedenle, bilişsel bilim yalnızca nörolojik alt kümesini değil, tüm uyarlanabilir süreçler sistemini ele almalıdır.

Buna göre, bilişsel ve algısal yetilerin nöral olarak uygulanan algoritmalar ve tasarımlarla açıklanması, organizmaların devam eden canlılıklarını sürdürdükleri uyarlanabilir etkileşimlerin ayrıntılarıyla değiştirilmeli veya tamamlanmalıdır. Ekolojik psikolojiden hareketle, bu etkileşimler ilişkisel *olanaklara*, [bu olanaklar] öznenin maddi bedenlenişi ışığında çevrenin sunduğu eylem olasılıkları, verilen bedenlenmiş yanıtlar olarak anlaşılmalıdır. Dolayısıyla bilişsel bilimin özel konusu, bir öznenin “yaşanmış (fenomenolojik) ve canlı (biyolojik) varoluşunu”⁶ şekillendiren geniş kapsamlı karmaşık dinamikleri içerecek biçimde güncellenmiştir. Ben bu yaklaşımı özerklik yanlısı etkileşimcilik (ÖYE) olarak işaret edeceğim.

Bu güncellemelerin kapsamı ve uygulanabilirliği, “Tasarım Savaşları” olarak bilinen anlaşmazlığın ana tartışma noktalarını oluşturmaktadır. Bir zamanlar bilişselcilik ve ÖYE arasındaki net ayrım, zaman içinde giderek birbirleriyle örtüşen yaklaşımlardan oluşan karmaşık bir ağa dönüşmüştür. Birincisi, bedene ve biliş, algı ve eylem arasındaki etkileşime odaklanmak çağdaş yaklaşımlarda yaygın olarak karşımıza çıkmaktadır. Aynı biçimde, her ne kadar ana akım görüş, öznelere çevrelerini modelledikleri ve algoritmik açıklamaların bunu nasıl yaptıklarını açıklamanın en

3. Yapısal birliktelik, organizma-çevre etkileşimlerini karşılıklı olarak bozan ve bütünlükleri korunduğu süreçler arasında devam eden karşılıklı uyumlu yapısal değişikliklerle sonuçlanan birikimi işaret eder.

4. Ezequiel Di Paolo, Elena Cuffari, ve Hanne De Jaegher. *Linguistic bodies: the continuities between life and language*, Cambridge, MA: MIT Press, 2018, 21.

5. A.g.e.

6. Tom Froese. “Enactive neuroscience, the direct perception hypothesis, and the socially extended mind”, *Behavioral Brain Science*, 38(75), 2015: 1-6.

iyi yolu olduğu yönünde olsa da son yıllarda tasarımların rolü ve doğası *The Embodied Mind*'de eleştirilen anlayıştan giderek uzaklaşmaktadır.

Bir kere tasarımlar oldukça sembolik (dil benzeri bileşimlerinde), modüler (büyük ölçüde bağımsız işlevsel alt sistemlere özgü) ve zengin bir şekilde yeniden yapılandırıcı (algılanan dünyanın eksiksiz bir içsel modelini oluşturan) olarak görüldüğünde, ÖYE ile karşılaştıracığımız öngörücü işleme (Öİ) çerçevesi bu öncüllerin üçünden de kaçınır.

Öİ, bilişi, gelen duyuşal sinyaller ile bunların gelecekteki gelişimine ilişkin sürekli güncellenen beklentiler arasındaki tutarsızlıklardan yararlanan ve üretici model olarak adlandırılan dağıtılmış, olasılıksal bir formatta kodlanmış önceki sanılara dayanan bir ön deyi hatası azaltma süreci olarak görerek bilişselcilikten ayrılır. Bu süreçte biliş, algı ve davranış iç içe geçmiştir. Dolayısıyla, Öİ algoritmik bir biliş kuramı olarak kalmasına rağmen, bilişselciliğin etkileşimci eleştirisine önemli tavizler vermiştir. Yine de “Tasarım Savaşları”nı bu temelde sonlandırmaya yönelik birkaç girişimden⁷ sonra bile, uzlaşma sağlanması zor olmaya devam etmektedir.

B.1.2.

Bu makale, birbiriyle yakından ilişkili iki Kantçı tezin ÖYE ve Öİ üzerindeki etkisinin karşılaştırmalı bir analizi yoluyla bu durumu anlamlandırmayı amaçlamaktadır. Bunlardan ilki olan transendental idealizm, bilginin kendinde-şeylerdense görünüşlerle sınırlı olduğunu belirtir. İkincisi, Kant'ın “öğretisel ikiciliği”, bir yandan dışsal etkilere pasif bir açıklığın (alırlık ya da duyarlık), diğer yandan da duyuşal uyarımı yapılandırılmış algısal içeriğe sentezlemek için aktif bir kapasitenin (kendiliğindenlik) bilgiye birbiriyle bağlantılı ancak değiştirilemez katkılarını öngörür. Öİ ve ÖYE arasındaki güç durumun özünde bu iki tezin farklı okumalarının yattığı gösterilmektedir. Transendental idealizmin “geleneksel” İki-Dünya (İD) yorumundan kuşku duymak için bazı nedenler ve Tek-Dünya (TD) okumasının uygulanabilir bir seçenek olduğunu düşünmek için bazı ilk izlenim motivasyonları verilecek olsa da bu okumalardan birini doğru olarak belirlemek neredeyse bütün bir makaleyi kaplar ve ÖYE ile Öİ arasındaki farklılıkları çözmeye çok az katkıda bulunur. Dolayısıyla, TD/İD tartışmasını ele alan zengin alanyazının tartışılması, bu alandaki birçok makaleye kıyasla

7. Maxwell Ramstead, Michael Kirchoff, Karl Friston. “A tale of two densities: active inference is enactive inference”, *Adaptive Behaviour*. 2020, 28 (4) ; Constant, Axel, Clark, Andy, Friston, Karl. Representation Wars: Enacting an Armistice Through Active Inference. *Frontiers in Psychology*. 2021. (11) 56.

görece sınırlı olacaktır. Bunun yerine buradaki amaç, anlaşmazlığın zihin-dünya ilişkisine ilişkin rakip kavramlar kadar, verili bir açıklayıcı pozisyonun uygun bir şekilde tasarımsal bir “iş tanımı” ile buluşmasıyla da ilgili olduğunu ve her iki konuya ilişkin Kantçı bir bakış açısının uzlaşmayı kolaylaştırdığını göstermektir.

Bu makalenin geri kalanı için yol haritası aşağıdaki gibidir.

Bölüm 2, Öİ ve ÖYE'nin Kant'ın kendinde-şeyler ve görünüşler arasındaki ayırımını sırasıyla ya i- görünüşlerden oluşan zihinsel bir dünya ve bunun ötesinde duyular-üstü bir dünya ya da ii- kendinde olduğu gibi olmasa da dünyanın kendisinin duyulur görünüşünü gerektirecek şekilde yorumladığı ve içerdiği savını kanıtlamaktadır. Öİ ve ÖYE'nin bu tür “İki Dünya” (İD) ve “Tek Dünya” (TD) okumaların ayrı ayrı onaylamasının, her bir yaklaşımın önemli öncüleriyle Kantçı karşılaşmaların karşılaştırılması yoluyla aracılık ettiği de gösterilmiştir.

Bölüm 3, ÖYE ve Öİ'nin her birinin Kant'ın “öğretisel ikiciliğini” nasıl çağırdığına odaklanmaktadır; buna göre deneyimin içeriği öznenin alıcı ve kendiliğinden yetilerinin değişmez ancak birbiriyle bağlantılı katkılarına bağlıdır. Kant'ın deneysel içeriğin *biçimi ve maddesi* arasındaki ayırımından hareketle, ÖYE'nin ağırlıklı olarak kavramsal olmayan bedenlenmiş biliş görüşünde bir değişiklik önerilirken, Öİ'nin bir dış nesne düşüncesine yalnızca çıkarım yoluyla nasıl ulaşılabileceğine ilişkin bir bilmeceyi Helmholtz'dan miras aldığı gösterilmektedir.

Çalışma daha sonra, “Tasarım Savaşları”nın Kantçı kökenlerin iç yüzüne ilişkin önceki kavrayışlara dayanarak Öİ ve ÖYE'nin bir sentezi için önerilen bir taslak ile sona ermektedir. Bu, onaylanmaya hazır bir barış anlaşmasından öte, anlaşmazlığı zihin-dünya ilişkisi (transendental idealizmin her iki okuması gibi) ve bilişsel yetilere (kendiliğindenlik ve alırlık gibi) ilişkin savlara dönüştürmenin, gerilimi azaltıcı potansiyelinin bir göstergesi olarak amaçlanmıştır.

S2: TRANSCENDENTAL İDEALİZMLER

Transendental idealizm ilk olarak, uzay ve zamanda var olarak deneyimlediğimiz nesnelerin kendinde-şeyler değil, yalnızca görünüşler olduğu tezi olarak tanımlanabilir. Kant'ın bu görüşe ilişkin en genel formülasyonları arasında Estetik'te yer alan ve özellikle uzay ve zamanın transendental ideallliğini savunduktan sonra şunu savladığı aşağıdaki pasaj yer alır:

...tüm görülerimiz görünüşün tasarımından başka bir şey değildir; görülediğimiz şeyler kendilerinde görülediğimiz gibi değildirler ve ilişkileri de bize göründükleri gibi kendilerinde oluşmuş değildir. (Kant; CPR; A42/B59)

Başka bir formülasyon B baskısının önsözünde bulunabilir. Burada Kant, SAE'nin sonucunun “hiçbir nesneyi kendinde bir şey olarak kavrayamayız, yalnızca duyulur görünün bir nesnesi, yani bir görünüş, olduğu ölçüde kavranabilir” (Kant; CPR; Bxxvi) olduğunu belirtir.

Transendental idealizmin “Tek Dünya” (TD) ve “İki Dünya” (İD) okumaları arasındaki ortak ayırmadan⁸ yola çıkarak, takip eden bölümler ÖYE ve Öİ savunucularının zihin-dünya ilişkisine ilişkin görüşlerinin sırasıyla TD ve İD ile eşleştğini göstermektedir.

“Tek Dünya” görüşlerinin hepsi, her ne kadar biz yalnızca görünüşleri bilsek ve hiçbir zaman şeyleri kendilerinde oldukları gibi bilmesek de “bize belirli bir tarzda görünen şeylerin ta kendisi, kendilerinde bizim bilmediğimiz belirli bir tarza sahip oldukları savını paylaşmaktadır.”⁹ Bu tür açıklamalara göre, zihinden bağımsız varlıklar, bilenele sunulmuşlarının doğası zihne bağlı olsa bile, bilinebilir durumların nesnelidir.

Bu tür okumaların gücü, büyük ölçüde Kant'ın *Saf Aklın Eleştirisi*'ndeki projesinin özünde yer alan bazı görünür çelişkileri çözmelerinde ve felsefenin skandalını – dış nesnelere varoluşuna ilişkin rasyonel bir kanıt sunamaması – çözme hedefine ulaşmada başarısız olmasını engellemelerinde yatmaktadır.

Bununla birlikte, TD okumalarına yönelik yaygın bir eleştiri, Kant'ın sıklıkla tasarımsal olarak seslendirilen formülasyonları göz önüne alındığında, belirli yazınsal zorluklarla karşılaştıklarıdır. “İki Dünya” yorumları, “Kant'ın görünüşler ve kendilerinde oldukları halleriyle (ya da gibi) şeylerini, birbirleriyle bir tür (bilinmeyen) ilişki içinde olan farklı türden varlıklar olarak yorumlayarak bu görünüş tasarımsalcağını benimser.”¹⁰ Böylece görünüşler, bilinemez, “duyular üstü” bir dünya ile epistemik

8. Lucy Allais. “Kant's One World: Interpreting “Transcendental Idealism””, *British Journal for the History of Philosophy*, 12:4 (2004): 655-684.

9. A.g.e., 657.

10. A.g.e., 657.

temasımıza aracılık eden zihinsel varlıklar olarak anlaşılmaktadır. Sonuç olarak dış dünyaya ilişkin bilgi yalnızca dolaylıdır ve işaret edilen gönderimin varlığı yalnızca çıkarım yoluyla belirlenebilir. Kant'ın yazılarında TD ya da İD duruşu sergilemeyi amaçlayıp amaçlamadığına karar vermeden, şimdi her bir yorumu sırayla ele alıyor ve sırasıyla Öİ ve ÖYE ile ilişkilerini kuruyoruz.

B.2.1.

Bir bakıma transendental idealizmin geleneksel okuması olan İki Dünya yorumu, Feder ve Garve'nin ilk SAE incelemesiyle birlikte 1782 yılına kadar geri gider. Kant'ın, B baskısına onların yorumundan uzaklaştıran birkaç önemli değişiklikle yanıt vermesi, popüler cazibesini azaltmamıştır. Aksine, yazarlarının Kant'ı uzaydaki nesnelere ilişkin aslında bir Berkeleyci olarak okumaları, gelecek on yıllar ve yüzyıllar boyunca (özellikle Fichte ve Russell gibi farklı karşıtları tarafından) yankılanacaktı.

Görünüşleri ve kendinde-şeyleri birbirleriyle bilinemez bir ilişki içinde duran farklı türden nesnelere olarak ele alan İD, görüşleri kendinde-şeylerin görünüşte veya zihinsel suretleri olarak alır. Örneğin Guyer, Kant'ın deneyimde gönderim yapan nesnelere “kendilerinin saf tasarımları” ve dolayısıyla “saf zihinsel varlıklar”¹¹ olarak ele aldığını savlamaktadır. Buna göre, aynı zamanda kendinde-şeyleri de sıklıkla epistemik erişimimizin ötesinde oluşturulan “hayalet gibi uzamsal olmayan ve zamansal [olmayan]”¹² bir alan olarak görür. Örneğin, 20. yüzyılın ortalarında İD'nin etkisini artıran *The Bounds of Sense*'de Strawson, transendental idealizmin bizi bağladığı öğretileri sıralamaya “burada, kendilerinde oldukları haliyle ne uzamsal ne de zamansal olan şeylerin duyular üstü gerçeklik alanı vardır”¹³ görüşüyle başlar.

Dolayısıyla, birbiriyle ilişkili iki ölçüt İki-Dünya okumalarını tanımlar. İlk olarak, “fenomenalist” bir ölçüte göre, “görünüşleri bir şekilde zihinselleştirmeye çalışırlar”.¹⁴ İkincisi, “numenalist” bir ölçüte göre, zihinden bağımsız kendinde-şeylerin, görüşlerin ötesinde bilinemez bir alan oluşturmasını gerektirir.¹⁵

Öİ uygulayıcıları arasında İki Dünya görüşünün baskın olmasının kökenleri Hermann von Helmholtz'un “bilinçsiz çıkarım” düşüncesine dayanmaktadır.

11. Paul Guyer. *Kant and the claims of knowledge*, Cambridge: Cambridge University Press, 1987, 334.

12. Allais, *Kant's One World. Interpreting 'Transcendental Idealism'*, 655.

13. Peter Frederick Strawson. *The Bounds of Sense*, London: Methuen, 1966, 236.

14. Allais, *Kant's One World. Interpreting Transcendental Idealism*, 657.

15. A.g.e., 657.

Helmholtz'un kesin bir "duyu fizyolojisi" üzerine çalışması, modern deneysel psikolojiye yönelik 19. yüzyıldaki birçok önemli gelişmeden biriydi. O, Kant'ın zihin felsefesinin, tüm bilişsel ve algısal süreçleri birleştirmeyi umduğu "bilinçsiz çıkarım" kavramına ilham veren fizyolojik bulgular tarafından doğrulandığını gördü. Öİ'nin ön deyi hatası azaltmasının bir öncüsü olan bu öneri, Kant'ın insan bilgisi görüşünün kalbindeki öğretisel ikiciliği, duyarlılığın sağladığı görüşler aracılığıyla bilişin nesnesiyle olan dolaysız ilişkisini yadsıyarak yeniden şekillendirecektir.

Helmholtz'un Öİ'nin transendental idealizmi alımlaması üzerindeki uzlaştırıcı etkisinin yakın zamanda öne çıkan bir örneği Seth tarafından sağlanmıştır.¹⁶ Burada Kant'ın temel kavrayışı, "sınırlandırılmamış duyuşsal veriler kaosunun, önceden var olan kavramlar yoluyla verilen yapılar olmaksızın her zaman anlamsız kalacağı" şeklinde çerçevelenmekte ve çağdaş bilişsel bilime uyarlanması, algının "aşağıdan yukarıya" özellik algılama modelinin "yukarıdan aşağıya" bir görüşle yer değiştirilmesi olarak tanımlanmıştır. Şimdi Seth gibi Öİ kuramcılarının bu kavrayıştan türettikleri epistemolojiyi kısaca ele alacağız.

Seth, bu "yukarıdan aşağıya" bakış açısını, algı görüşümüzde Kopernik devrimini gerektirecek şekilde tanımlarken Kantçı bir deyişi ödünç alır. Ancak Kant'ın nesnelere hakkındaki bilginin onların bilişe uygunluğunu gerektirdiği yönündeki devrimci savının, tam tersi değil, bilinemez bir süper-duyulur dünya olmadığı anlamına geldiğini anlamamaktadır. Bu yanlış anlamamanın öncesinde Seth'in kendi görüşünü Platoncu idealizmle ilişkilendirmesi ve Platon'un alegorik mağarasının duvarındaki gölgeleri "asla doğrudan karşılaşamayacağımız gizli nedenlerin dolaylı yansımaları" olarak yorumlaması dikkat çekicidir. Bu görüş, Öİ'nin epistemolojik sonuçlarını düzgün bir şekilde özetlese de Platon'un formlar kuramının (Öİ'ye gerçekten benzesin ya da benzemesin) Kant'ın Kopernik dönüşünün geride bıraktığı epistemik özcülüğün yüceltilmesi olduğunu kabul etmemektedir. Bilgiyi olası kılan *a priori* koşulların kaynağı olarak algı, kendimiz ve dünya arasında bir perde oluşturmayı bırakır, bunun yerine ikincisinin ortaya çıkmasını sağlayan ışık olur. Aksine Seth, Helmholtz'un "kendisini Kant'ın algının dünyadaki şeyleri doğrudan bilmemize izin veremeyeceği, yalnızca duyuşsal perdenin arkasında şeylerin orada olduğu sonucunu çıkarabileceğimiz -kavrayışının bilimsel bir türlemesini sunarken gördüğünü" benimsediğini açıkça belirtir.

16. Anil Seth. *Being You: A New Science of Consciousness*, London: Faber & Faber, 2021.